

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки Республики Алтай

Муниципальное образование "Улаганский район"

МКОУ "Паспартинская СОШ им. А.Г. Калкина"

РАССМОТРЕНО

на заседании ШМО
учителей начальных
классов

Кадр Кадранова В.И.

Протокол № 1 от
29.08.2025 г.

СОГЛАСОВАНО

заместитель директора
по ВР

Уханова Л.В.
29.08.2025 г.

УТВЕРЖДЕНО

директор школы
МКОУ
«Паспартинская
школа им. А.Г. Калкина»

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

(ID 9212780)

учебного предмета

«Литературное чтение на родном (алтайском языке)

для обучающихся 1-4 классов

на 2025-2026 учебный год

Ф.И.О. учителя: Кендиенова С.А.
Учитель начальных классов

с.Паспарта, 2025 г.

I. Жартамал сөс.

Литературалык кычырышла 4 класста иштеер программа муниципал бюджет үредү төзөмөл «Паспартынын орто үредүлү школынын» баштамы класстардын текши үредүлик программасына ла Н.Б.Тайборинанын "Литературалык кычырышла иштеер программалар" (1-4 класстар) деп программасына тайанып тургузылган. (Горно - Алтайск, 2017 ж.)

Тузаланар бичик:

1. Үредү бичик. "Литературалык кычырыш" 4 класс. Тургузаачылары: Н.Б.Тайборина, К.К.Пиянтинова. Горно- Алтайск, 2017ж
2. "Литературалык кычырышла иштеер программалар" (1-4 класстар) Н.Б.Тайборинанын Горно- Алтайск, 2017ж.

Литературалык кычырыш баштамы класстарда үренер төс предмет болуп турганыла коштой, жүрүмдик таскамал аларында сүреен жаан камаанын жетирет.

Төс амадулары:

- үредү предметтин болужыла үренчиктин көрүмин, жарашты ла бийик күүн-тапты сезерин элбеер, кееркедим литература таныжып, алтай элдин көрүм шүүлтезиле, жанжыгуларыла, чүм-жаныла таныжар, текшикижилик сурактарга баштанып, терен, байлык көгүстү болорына таскаар.

Төс задачалары:

- текстти чокым-жарт, көнү кычырып, кычырганын көгүске аларга үренери;
- үренчиктерди кееркедим литература ажыра, чүмдемелде айдылган керектерди ле ондогы геройлордын кылык – жанын, эткен керектерин жүрегине жуук алып, бойынын кылык – жаныла түнейлеп, келер өйдө жаман ла жакшы керектерди ылгаштырып билери,
- Төрөлин эрчимдү сүүген ле корыган улус тазыктылары;
- эрмек-куучыннын бастыра бүдүмдерин онон ары теренжидип, башка-башка бүдүмдү тексттерле иштеерге үренери; бичиктерле жилбиркеп, кычыраын сүүрине таскамал алары;
- кееркедим жайаандык жайалтазын ачарына, кандый ла немени жилбиркеп көрөрине үредери;
- кееркедим литература ажыра жакшы күүнду кижиле болорына таскап, килемжи, нажылык, чындык ла кандый ла немени учына жетире эдип турарына таскадары;
- төрөл лө орус, анайда ок өскө до укту калыктардын балдарга учурлалган литературазыла таныштырып, үренчиктерди кееркедим литератураны күүнзеп кычыраына жилбиркедериле коштой, Төрөлине, калыгына тузазын жетирерге амадаар күүн-санаа таскадары.

Үредүнинг төс планында предметтин жери.

Муниципал бюджет үредү төзөмөл "Паспартынын орто үредүлү школынын" үредулик планы аайынча, литературалык кычырышты үренерине жылына 4

класста 34 час берилет, недедеде -1частан .

II. Алтай тилди үренгенинин үренчиктин бойынын (личностный), метапредметный, предметти үренгенинин турулталары.

Программа баштамы класстын үренчиктерин јеткилдейт: үренчиктин бойынын турултазы, кижилик једимдери (личностные результаты), метапредметный турулталар, предмет аайынча турулталар (предметные результаты).

Уренчиктин бойынын(личностный) турулталары:

- Төрөл калыгынын, Төрөлинин түүкизиле оморкоп, башка – башка эл-јуртаган теергеде өскө укту албатыны тооп, олокло нак болоры;
- Кееркедим чүмдемелдер ажыра ак јарыктын үстинде башка – башка ар – бүткендү јерлер бар, ондо жүзүн- башка калык јуртайт, олокло чүм – јандары, тилдери, тыш бүдүмдери башка да болзо, је ончо калыктардын амадулары, санаа күндери түней деп, билгирле јеткилдеери;
- Кычырган литературалык чүмдемелдерди угуп, үлгерди эске үренип, ондо берилген тил кееркедер эп- аргалар ажыра тилдин јаражын, ээлгирин сезери.
- Ачык јарык, өскө улуска киленкей күүн -тапту,улустын ачу клонын ондоор кижиле болуп өзөри;
- Кандыйла кижинин шүүлтезин тооп угарына, башка укту элдин түүкизиле, кеендигиле јилбиркеп, олокло нак жүрүп, ондоорго чырмайар улустар болуп өзөри;
- Омөликте жүреринин баштапкы ченемелин алып, школдо ло өскө дө јерлерде бойын канайда тудунарын билери;
- Јүрүмде үренчик кижинин төс амадузын чиле ондоорго, үредүде јакшынак једимдерге једер күүн -тапту болоры;
- Јүрүмде эткен кажы ла кереги учун бойы каруулу болгоны, эл ортодо јарабас кылык этпеске тазыктылары;
- Калыгынын ар –јөөжөзин, көгүс- көрүм шүүлтезин, төрөлинин ар – бүткенин корулаары,

Метапредметный турулталар:

- Үредүнин төс сурактарын ла амадуларын ондоп, оны бүдүрер аргаларды билгир тузаланары;
- Тургузылган сурактарды кажы ла јанынан шиндеп көрүп, чүмдемелге јайаандыгын тузаланып бүдүрери;
- Берилген ишти тургускан амадуларга ла будургедий ајалгаларга келиштире пландап, турултазын шиндеп коруп, бийик турулта аларынын јолын табары;
- Јакшы эмезе комой уреду болуп турганынын шылтагын шиндеп коруп, уредунин кеми јабыс та учуралдарда чын шуулте чыгарып, керектин аайын тузедерге албаданары;
- Кандый бир берилген бичик керегинде јетируни ол аайынча мынан озо

- откон текши темдек – символдор тузаланып билип алары;
- Јаны билгирлер аларга, коммуникатив амадуларга једерге эрмек – куучын тудаларыны эп – аргаларын элбеде тузаланары;
 - Уреду аайынча билгирлерди башка – башка созликтерден, энциклопедиялардан ла узеери литературадан бедреери;
 - Кычырган тексттин учурын ондоп, берилген коммуникатив амаду аайынча когуске алып, эрмек – куучыннын оос ло бичиир будумдерине келиштирер тексттер тургузары;
 - Тундештирип, ылгап, бириктире коруп, кандый темдектериле туней эмезе башка болгоны аайынча шуулте чыгарары;
 - Эрмектежип турган кижинин айтканын успей, учына јетире угуп, кажы ла кижы бойы шуултелу болор аргалу, ол сенийинен башка да болзо, оны тооры керегинде билери;
 - Омолик иште кем кандый иш будурери јанынан бой – бойы ортодо јоптожип, будурген иштин турултазын коруп, иш будеринде омоликте онын ла оскolorинин каный камааны эмезе салтары јеткенин тунейлештирип, бойына шуулте чыгарары.

Предмет аайынча турулталар:

- Кеендиктин оско будумине коро, литература телекейлик јурумди, кажы ла калыктын чум – јанын ла онын баалап, корып турган ондомолдорын состин болужыла коргузип турганын ондооры;
- Бичик кычырганы – бойынын билгирин бийиктедери, Тороли ле ондо јуртаган улустар керегинде, оlorдын ижи – тожы, јуруми, једимдери, айландыра ар – буткен, ак – јарык, килемји, оштожу, најылык, ак – чек ле чындык деген ондомолдорды билип алары; бичиктерди јаантайын куунзеп, кычыары;
- Кычыларынын кемин онон ары бийиктеткени текши эрмек – куучыннын озумине камаанын јетирет. Литературоведениенин ондомолдорын тузаланып, кееркедим, билим ле уредунин оско до тексттерин ун чыгарбай, бойында эмезе тыныда кычырып ылгаары;
- Кычыларынын башка- башка будумдерин тузаланары (учурын ондоорго, талдап, бедреп «поисковое»); башка – башка тексттердин учурын когуске алып, оlorдын башказын ондооры, оlor аайынча куучын откондо, туружып, тос геройlorдын эткен керектери, кылык јаны аайынча бойынын шуултезин чыгара айдары;
- Јилбиркеген тема аайынча чумдемелди бойы бедреп, ол аайынча керекту јетирулерди кыскачак аннотация тургузып, оско литератураларла иштеери;
- Баштамы класстарда откон литературоведениенин баштапкы билгирлерин тузаланып, башка – башка будумду тексттерди ылгаары: керек кандый шылтактан улам болгонын, чумдемелдин тос учурын, текстти болуктерге болиири, оlorго ат адары, план тургузары, тил кееркедер эп – аргаларды табары, чумдемелди куучындаары;

- Башка – башка будумду тексттердин темдектерин табары (билим, кееркедим ле оско до уредулу). Бичиир эрмек – куучыннын кеберлерин билери (јетиру- берилгенине тунейлеп, текст тургузары, шуултелу-сурак аайынча кару берери, јурамал – геройлордын кылык –јанын коргузери). Кычырган произведение аайынча бойынын куун –санаазын бичиيري;
- Кееркедим чумдемелге эмезе бойынын ченемелине тайанып, чумдемелге учурлаган ла оско до тема аайынча берилген јурук аайынча бойы кандый бир чумдемел бичиيري.

Ўренчиктердин билгирине салынган некелтелер:

Ўренчиктер нени билер учурлу:

Кўс.

Автордын куун- санаазын коргузип, улгерди чокым-јарт кычырар. Улгерде берилген кееркедим эп- аргаларды табар(эпитет, тундештиру, олицетворение). Башка-башка интонацияла улгерди кычырар. Улгерди эске уренер.

Јааннын сўзин јанчыкка сал.

Албатынын оос поэзиязынын жанрларын ылгаштырар. Алкыш состор, албатынын кожондорын эске уренер.Буткул состорло чокым- јарт кычырар.Бойы тургускан план аайынча содержание куучындар.Ун чыгарбай бойында кычыарын тузаланар. Бир геройдын кылык- јанын темдектеп билер.Текстти болуктерге болиир.

Кабай болгон Алтай.

Чумдемелде не керегинде айдылганын ондоор, ол аайынча бойынын санаа- шуултезин чыгара айдар.Проза ла лириканы ылгаштырар. Текстте кезик состордин учурын јартаар. Кычырган тексттке план тургузып билер. Эрмек- куучын кееркедер эп- аргаларды куучынында тузаланар. Уредучинин берген сурактарына каруу јандырар. Туукилик кууучындардын тос учурын билер. Бойынын угы- този керегинде јетиру эдип билер.

Кыш.

Улгерлер ле прозанын узугин эске уренер. Тексттин содержаниезин куучындаганда цитаталар тузаланар. Прозала берилген чумдемелди кону, чокым –арт,когуске алынып кычырар. Башка- башка авторлодын улгерлеринде кышты канайда коргускенин тунейлештирер.

Ол ыраак јылдарда.

Прозала берилген чумдемелди кону, чокым –јарт,когуске алынып кычырар .Ун чыгарбай бойында кычыарын тузаланар.Чумдемелдердин учында сурактарына каруу берер. Јакшы дегени не, јаман дегени не деп суракка чумдемелден каруу табар.

Јас.

Улгерлер эске уренер. Тургускан планы аайынча чумдемелдин содержаниезин куучындап билер. Адып турган уртында ууда турушкан улузы керегинде билер. Чумдемелдердин учында сурактарына каруу берер. Эне керегинде улгерлер танынан табып кычырар.

Өскө калыктын литературазы.

Оско калыктын литературазынан алтай тилге кочурген балдардын јуруми керегинде чумдемелдер табар. Берилген геройлордын кылык-јанын тунейлештирер. Чумдемелдерге учурлалган јурук јураар.

Јай.

Бичиичилер јайдын јаражын коргускен узуктер табар. Эрмек- куучын кееркедер эп- аргаларды куучынында тузаланар. Уредучинин берген сурактарына каруу јандырар. Прозала берилген чумдемелди кону, чокым –јарт, когуске алынып кычырар .

Предмет аайынча 4 класста јуренчиктер неге јуренип алар:

- текстти бүткүл сөстөрлө көнү, үнле көргүзип кычырары;
- 1 минутка 90 сөстөң өрө кычырып, не керегинде айдылганын ондоп, содержаниезин куучындаганда, керектерди улай- телей солыштырбай куучындары;
- эске 12-15 чүмдемел јуренер (оос поэзия база кирер), 3-4 прозалык чүмдемелдин үзүгин билер;
- чүмдемелдин содержаниезин кыскарта куучындап, авторын айдып билер;
- текстти учурыла бөлип, план тургузып, бажалыктап билери;
- кычырганы аайынча бойынын шүүлтезин чыгара айдып;
- бичикте берилген јакылтаарды танынан бүдүрип билери;
- балдарга учурлалган чүмдемелдердин жанрларын ылгаштырып билери;
- чүмдемелде геройлордын кылыгын тунейлештирип билер;
- бүдүрген ижинин кемин бойы баалап, ого темдек тургузып билери.

III. Предметтин ондаайы.

Күс (5ч) Литература билимнин сурактары: үлгерде сөстин турар аайы, токтой тўжер темдектер, олар ажыра литературалык куун -санааны көргүзери. Кычырган тексттерди учуры аайынча бөлүктөргө бөлири, план тургузары. Күс керегинде үлгер эмезе куучын чүмдеер.

Јааннын сөзин јанчыкка сал (18ч) Автордын ла албатынын оос чумделгезинин чумдемелдери, оларды ылгаштырары. Албатынын оос чумделгезинен: кожондор, кеп состор, чолотор, кеп куучындар, соојындар, чорчоктор (албатынын чорчоги, автордын чорчоги), кай чорчоктор, тооломоштор, алкыштар, том состор, табышкактар, модор состор, соотомолдор. Чорчоктор: куулгазынду, тындулар керегинде, јурум керегинде. Автордын

чорчоги ле албатынын чорчокторинин тунейи эмезе башказы: башталганы, учы, такып-такып айдылганы, тили, геройлары. Кай чорчоктор ло тегин чорчоктордин башталганын тунейлештирип, оlorдын тунейин (башказын) табары.

Кабай болгон Алтайым(7ч) Тексттер будумиле башка-башка болуп турганын билери: кееркедим, уредунин (учебный), билим - оlorды тунейлештирери. Тексттер неле аныланып турганын билери. Башка-башка эрмектерден текстти ылгаштыраы. Бичиктин јуругын, адын ајаруга алып, не керегинде айдылганын келиштирери. Текстти уренчик бойы танынан учуры аайынча боликтерге болип, ат адаары, берилген сурактарыла онын тос учурын, темазын чыгарары. Башка-башка тексттерле иштеп билери. Текстле бастыра класс иштегенде, нокорлоринин берген каруузын угуп, текстке тайанып, ого јомолто эмезе тузеду эдери. Каруузында јемей литература, иллюстрация тузаланары. Проект "Түрктердин кабайы - Алтай"

Кыш (3ч) Геройlorдын куун-санаазын (кунукчыл, сүүнчилу, омок ло о. до ө.), кылык-јанын (јалакай, оштонкой, куунзек, шокчыл ла о. о.), эткен керектерин тунейлештирип, оlor незиле аныланып турганын билери. Кычырган чумдемелде геройlorдын эткен керектери ненин учун јараганын (јарабаганын) айдып, тексттин состорице чокеымдаары ("јарап јат - јарабай јат" дегенин керелеп билери).

Ол ыраак јылдарда (8ч) Төрөли төролинин түүкизи.Чумдемелдин жанрларын билери: кееркедим литературанын чумдемели (улгер, куучын, басня), чын болгон учуралдар ла бичиичи бойы чумдеп бичиген учуралдар, автордын обокози, чумдемелдин ады; Кычырган чумдемелде автор нени айдарга сананганын, геройlorдын кылык-јаны, эткен керектери керегинде бойынын куун-санаазын эмезе уренчик бойы мындый учуралда нени эдерин чыгара айдары. Чумдемелде айдылган геройlorдын кылык-јанын, оlorlorдын эткен керектерин бой-бойыла эмезе оlorды озо откон чумдемелдин геройларыла тунейлештирип, башказын, тунейин табып, оlorдын эрмек-куучынын, эткен керектерин коргускен узуктерди тузаланып, геройlorго характеристика тургузары.

Јас (6ч) Бир жанрла бичилген чумдемелдердин эмезе бир автордын чумдемелдерин откондо, оlorдын анылу эмезе туней темдектерин билери. Бир автордын чумдемелдерин кычырганда, оlorдын тилинин анылузы, композициязы, ар-буткенди канайда коргузип турганын билери. Автордын башка-башка чумдемелдеринде геройlorдын эрмек-куучыны, оlorдын кылык-јаны, тыш будуми, керек кандый ойдо болгонын коргузерге кандый состор тузаланганы. Чумдемелде айдылган геройго автор кандый куунду, ол керегинде уренчик бойы нени сананып турганын айдары.

Литературалык кычырышла тематикалык план.

Урок- тын №	Бөлүктүн ле уроктын темазы	Берилге н частар	Уроктын өдөтөн ойи	
			планла	өткүрилге н кўни
1.	«Кўски Алтайым» А. Ф. Саруева ла Н. Я. Маскинанын чўмдемелдери.	1	04.09.2025	
2.	И. К. Сабашкин «Карчага ла тийин».	1	11.09.2025	
3.	К. Э. Тепуков «Кўски журуктар».	1	18.09.2025	
4.	Т. Б. Шинжин «Меге бешти ненин учун тургускан?» Бойынын једимдерин баалаары.	1	25.09.2025	
5.	Алкыштар. Кожондор.	1	02.10.2025	
6.	Чөрчөктөр. Ырыс үлешкени (Алтай калыктын чөрчөги)	1	09.10.2025	
7.	Эркелей ле Караты-Каан (Алтай калыктын чөрчөги)	1	16.10.2025	
8.	Торко - Чачак (Алтай албатынын чорчоги)	1	23.10.2025	
9.	Кай чөрчөк. Н. У. Улагашев «Малчы-Мерген»	1	06.11.2025	
10.	Н. У. Улагашев «Малчы-Мерген». Баатырдын сўр- кебери.		13.11.2025	
11.	Шуну (Кеп куучын)	1	20.11.2025	
12.	Табышкактар. Тооломоштор. Модор сөстөр.	1	27.11.2025	
13.	Өскө калыктардын оос чумделгезиле таныжадыс. Койон ненин учун уч эриндү? (Казак албатынын чорчоги)	1	04.12.2025	
14.	Алтын аяк (Бурят калыктын чорчоги)		11.12.2025	
15.	Кўдўчинин шооры (Орус калыктын чорчоги).	1	18.12.2025	
16.	Ээ ле јалчы (Армян албатынын чөрчөги)	1	25.12.2025	
17.	Литературалык чорчок. Л. В. Кокышев «Чычканак».	1	15.01.2026	
18.	Ю. М. Кыдыев «Пөтугеш ле казычак».	1	22.01.2026	
19.	Бойысты ченеп көрөли. Проект: «Калыгымнын чум-јандары төрөл Алтайымды корыйт».	1	29.01.2026	
20.	Б. У. Укачин «Төрөлим, сен кайда?» С. М. Сартакова «Эл-Ойын».	1	05.02.2026	
21.	Ю. М. Кыдыев «Эртен тура тайгада».		12.02.2026	
22.	И. В. Шодоев «Муркутпей».	1	19.02.2026	
23.	И. Б. Шинжин «Алтыннан да баалу».	1	26.02.2026	
24.	Ш. С. Ялатов «Маргаан».	1	05.03.2026	
25.	П. Т. Самык «Алтайдын јаражы артсын». Бойысты ченеп көрөли.	1	12.03.2026	

26.	Л. В. Кокышев «Кыш келип јат».	1	19.03.2026	
27.	Ю. М. Кыдыев «Канатту најылар».	1	26.03.2026	
28.	А. О. Адаров «Кышкыда». К. Э. Тепуков «Көрүктин кожоны»	1	09.04.2026	
29.	Б. Т. Самыков «Јас клееди». А. Я. Ередеев «Күлүмји».	1	16.04.2026	
30.	В. Т. Самык «Амыр, амыр, амыр!».	1	23.04.2026	
31.	А. О. Адаров «Јеңүнин маанызы».	1	30.04.2026	
32.	С. С. Суразаков «Кичинек түбек».	1	07.05.2026	
33.	Б. Ч. Канарин «Аралдын кылчыр койоны».	1	14.05.2026	
34.	Б. Ч. Канарин «Күртүктердин ойыны».	1	21.05.2026	

**ДОКУМЕНТ ПОДПИСАН
ЭЛЕКТРОННОЙ ПОДПИСЬЮ**

СВЕДЕНИЯ О СЕРТИФИКАТЕ ЭП

Сертификат 151325621799860972593249704829105498913750279383

Владелец Байжигитов Айдар Владимирович

Действителен с 26.03.2025 по 26.03.2026